

Loviisan kaupungin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Loviisan kaupungilta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp). Loviisan kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä.

Esityksessä ehdotetaan, että julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyisi kunnille ja nykyiset työ- ja elinkeinotoimistot lakkautettaisiin. Lisäksi kunnille siirtyisi työvoimapalveluihin liittyviä hankinta- ja maksatustehtäviä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselta. Kyseessä olisi kunnille uusi valtiosuustehtävä. Työllisyyden kokonaisvastuu säilyisi valtiolla, joka vastaisi myös työvoimapalvelujärjestelmän valtakunnallisesta toimivuudesta, kuntien työllisyydenhoidon tehokkuuden seurannasta ja arvioinnista sekä laillisuusvalvonnasta.

Tarkoituksena on kannustaa kuntia huolehtimaan alueen työllisyydestä sekä järjestämään tehokkaita, työllistymiseen johtavia palveluita. Keskeistä uudistuksessa olisi myös kannustava rahoitusmalli, jossa kuntien vastuu työttömyysetuuden rahoituksesta kasvaisi portaittain. Työttömän ohjaaminen palveluihin ei enää poistaisi kunnan rahoitusvastuuta. Uudistuksella tavoitellaan 7000-10 000 henkilön työllisyysvaikutusta.

Kunta voisi järjestää työvoimapalvelut itsenäisesti, jos työvoiman määrä kunnassa on vähintään 20 000 henkilöä. Poikkeusta 20 000 työllisen määrään voisi hakea valtioneuvostolta erikseen säädetyillä edellytyksillä. Muutoin kuntien tulisi muodostaa työllisyysalue, jonka määrä on vähintään 20 000 työllistä henkilöä ja alueen tulisi olla työmarkkinoiden kannalta toimiva ja maantieteellisesti yhtenäinen. Työllisyysalueen kuntien tulisi siirtää työvoimapalveluiden järjestämisvastuu kuntayhtymälle tai vastuukunnalle. Kaikille kunnille rahoitus työttömyysetuuksien korvaamiseen ja palveluiden järjestämiseen korvattaisiin valtiosuusjärjestelmän kautta. Toimivalta päättää työllisyysalueista kuuluisi viimekädessä valtioneuvostolle (ns.perälautasääntely).

Rahoituksen ja järjestämisen eriyttäminen herättää kysymyksiä työllisyyspalveluiden tasa-arvoisesta saatavuudesta ja yhdenvertaisuudesta

Työvoimapalveluiden siirto kunnille on sinällään kannatettavaa. Lakiesityksen mukaan järjestämisvastuu ei kuitenkaan ole siirtymässä kunnille, vaan kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille, eli työllisyysalueille. Lakiesityksen kunnan järjestämisvastuuta koskeva 13 § mahdollistaisi sopimuksellisuuden työllisyysalueen eri kuntien välillä ja viranomaiselle kuuluvasta toimivallan käyttämisestä voisi myös erikseen sopia. Loviisan kaupunki pitää edellä esitettyä sopimuksellisuutta kannatettavana.

Kuitenkin esitetty järjestämisvastuun ja rahoituksen eriyttäminen herättää kysymyksiä kokonaisuuden toimivuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Lisäksi esitetty vahva valtion ohjaus ja perälautasääntely herättää ristiriitaisuutta kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta katsottuna.

Ehdotetusta uudistuksesta herää kysymys, millä tavoin työllisyysalueen jäsenkunta voi tosiasiallisesti vaikuttaa työllisyyteen, jos työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu on toisella taholla, kuten työllisyysalueen vastuukunnalla? Mitkä ovat vastuukunnan intressit ja kannusteet edistää jäsenkuntien työllisyyttä oman kunnan työllisyyden sijaan? Kannustava rahoitusmallihan koskisi kaikkia työllisyysalueen kuntia riippumatta siitä, onko sillä vastuukunnan vai jäsenkunnan rooli.

Lakiesitys herättää myös huolen, mahdollistaako esitetty työvoimapalveluiden järjestämistapa palveluiden osaoptimoinnin? Miten esimerkiksi varmistettaisiin, että järjestämisvastuullinen kunta toimisi tasa-arvoisesti suosimatta omia kuntalaisiaan, kunnan palveluita tai alueella olevia yrityksiä ja muita tahoja? Vastuukuntamallissa sidos vastuukunnan poliittiseen ohjaukseen on vahvaa. Lisäksi työllisyysalueen toimintaa saattaisivat vaikeuttaa kuntien yhteistoiminnalliset haasteet, erilaiset työllisyystilanteet ja erilainen työttömyyden rakenne.

Lisäksi lakiesityksessä mietityttää, miten uudistus kokonaisuudessaan vaikuttaisi kuntien edellytyksiin ja intresseihin vapaaehtoisten työllisyyspalveluiden tarjoamiseen? Uusi yhteistoimintamalli saattaisi vähentää kuntien vapaaehtoisten työllisyyspalveluiden tarjontaa. Tämä vaikuttaisi negatiivisesti työllisyysasteen nostoon sekä vaikuttaisi erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien palvelutarjontaan ja lähipalveluihin.

Mikäli hallituksen lakiesitys (HE 207/2022 vp) toteutuisi, Uudenmaan alueelle muodostuisi todennäköisesti useita työllisyysalueita. Miten palveluiden laatu ja sisältö voidaan maakunnan alueella turvata siten, että alueen asukkailla ja työnantajilla on yhtäläiset mahdollisuudet saada laadultaan ja sisällöltään samanarvoisia palveluita? Eriarvoisuus palveluiden saatavuudessa ja laadussa saattaisi vaikuttaa negatiivisesti yksittäisen kunnan työllisyyteen, elinvoimaan, väestöön ja talouteen.

Lakiesityksen työnhakijaa, asuinpaikkaa, kotikuntaa ja työssäkäyntialuetta koskeva 10 § mukaan työnhakijan työssäkäyntialue ulottuu 80 km säteelle hänen tosiasiallisesta asuinpaikastaan. On tärkeää huomioida, että erityisesti maakuntien rajapaikkakunnilla (kuten Loviisa) työssäkäyntialue ulottuu toisen maakunnan alueelle, jolloin työvoimaa liikkuu maakuntien ja eri työllisyysalueiden välillä. Uudet työllisyysalueet eivät saisi muodostua esteeksi työvoiman luonnolliselle liikkuvuudelle. Yhteistyö eri työllisyysalueiden välillä tulisikin varmistaa myös ylimaakunnallisesti.

Muita huomioita

Hallituksen esityksessä on aiheellista antaa kiitosta muutoksiin, jotka on tehty lausuntokierroksella 6.5. – 27.6.2022 annettujen lausuntojen perusteella.

Lisäksi Loviisan kaupunki pitää erittäin tärkeänä ja kannatettavana lakiesityksen palvelujen kieltä koskevaa 19 § kielellisten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi.

Kokonaisuudessa on tärkeää huomioida, että osa pitkään työttömänä olleista tarvitsee työllistymisensä tueksi ensisijaisesti hyvinvointialueen palveluita. Näiltä osin yksittäisen kunnan mahdollisuudet vaikuttaa työllistymiseen saattavat olla rajalliset.

Lisätietoja:

työllisyyskoordinaattori Kaisu Lempinen
kaisu.lempinen@loviisa.fi, 040 1685 283
Loviisan kaupunki